

емоціональні стани: почуття соціальної неповноцінності, страх мовлення, постійні переживання. Усе це ставить під загрозу соціальну значимість особистості і сприяє формуванню своєрідних психологічних і патопсихологічних особливостей, що вимагає проведення спеціальної роботи, спрямованої на соціальну адаптацію і реадаптацію дитини.

З огляду на вищесказане, система виховання й навчання дітей з ФФНМ, що склалася на сьогодні, не в усіх випадках відповідає можливостям дітей зі вказаними відхиленнями у розвитку. Окрім того, зміни в системі загальної середньої освіти в Україні, пов'язані з розробкою та впровадженням державного освітнього стандарту, розвиток багатоваріантної освітньої системи приводять до необхідності визначення нового статусу спеціальної освіти (зокрема для дітей з порушеннями мовлення).

Література:

1. Волкова Л. С. Логопедия: Учеб. для студ. дефектол. фак. педвузов / Под ред. Л. С. Волковой, С. Н. Шаховской. – М.: Гуманит. изд. центр. ВЛАДОС, 1999. – 680 с.
2. Волосовец Т. В. Основы логопедии с практикумом по звукопроизношению / Под ред. Т.В. Волосовец. – М.: Изд. центр «Академия», 2000. – 212 с.
3. Лалаева Р.И. Формирование правильной разговорной речи у дошкольников / Р.И. Лалаева, Серебрякова Н.В. – Ростов-на-Дону: Феникс, СПб. Союз, 2004. – 156 с.
4. Филичева Т. Б. Основы логопедии: Учеб. пособие для студентов пед. ин-тов по спец. «Педагогика и психология (дошк.)» / Т. Б. Филичева, Н. А. Чевелева, Г. В. Чиркина – М.: Просвещение, 1989. – 223 с.
5. Фомичёва М. Ф. Воспитание у детей правильного произношения: Учеб. пособие / М. Ф. Фомичёва – М.: Просвещение, 1989. – 239с.

УДК 371.1: 37.013

С. П. Миронова

ПРАКТИЧНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ПАРТНЕРСЬКОЇ ВЗАЄМОДІЇ ФАХІВЦІВ У ЗАКЛАДАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Інклюзивна освіта передбачає психолого-педагогічний супровід дитини з особливими освітніми потребами (далі – дитини з ООП) командою фахівців. На вагомості взаємодії всіх суб'єктів інклюзії наголошують і нормативно-правові акти (Накази та листи МОН, розпорядження Кабміну стосовно організації інклюзивного навчання тощо), і теоретичні та практичні дослідження означеної проблеми (В.Бондар, І.Демченко, А.Колупаєва, І.Кузава, І.Луценко, М.Матвєєва, С.Миронова, В.Синьов, О.Смотров, Д.Шульженко та ін.). Практикою інклюзивної освіти доведено, що ефективність психолого-педагогічного супроводу, рівень освіти і соціалізації дитини з ООП на пряму залежить від командної взаємодії фахівців.

Актуальність проблеми і обумовила **мету** нашого дослідження: визначити шляхи формування партнерської взаємодії членів команди супроводу в закладі з інклюзивним навчанням.

Команда психолого-педагогічного супроводу інклюзивної освіти – це група фахівців та батьків дитини, об'єднаних спільною метою, виконанням завдань і загальним

підходом, для реалізації яких група підтримує всередині команди взаємну відповідальність[1].

Нами було досліджено, які проблеми у взаємодії членів команди найчастіше зустрічаються на разі в закладах, де надається інклюзивна освіта. Результати практичних спостережень, опитувань фахівців і батьків засвідчили, що в закладах дошкільної освіти з інклюзивним вихованням, групами компенсуючого типу проблем у взаємодії майже не виникає, хіба що окремі, обумовлені особистісними якостями деяких членів команди. У закладах загальної середньої освіти з інклюзивним навчанням вони ж часто є досить гострими. Опишемо виявлені проблеми.

Проблеми командної взаємодії

1. Неточний розподіл ролей між членами команди. Попри те, що посадові обов'язки фахівців психолого-педагогічного супроводу дітей з ООП в умовах інклюзії досить чітко прописані в нормативній базі, в закладах освіти все ж виникають питання.

2. Перекладання обов'язків на інших членів. Наприклад, вчителі старших класів часто делегують свої функції асистенту або корекційному педагогу. Практика свідчить, що переважно це виникає у навчанні дітей з інтелектуальними та комплексними порушеннями, при виразних розладах емоційно-вольової сфери.

3. Недосконалість лідерства в команді. Дії членів групи часто є неузгодженими або й конфліктними, через наявну проблему лідерства, зокрема, вчителі не готові підпорядковувати свою діяльність корекційно-розвитковим цілям освіти дітей з ООП (особливо виразним це є в старших класах); не узгоджується планування між вчителями, корекційними педагогами, психологом. Часто заступник директора є некомпетентним щодо керівництва командою. Іноді діями всіх членів команди керують батьки.

4. Відсутність гнучкості у спілкуванні, невміння вислухати думку колег і прийняти спільне рішення. Такої проблеми в навчанні дітей в спеціальних школах не виникало, оскільки там діяли шкільні ПМПК, консиліуми. В закладах загальної середньої освіти ще не сформоване розуміння того, що ефективність навчання дитини з ООП, її соціалізації на пряму залежить від колективного впливу членів команди. Непоодинокі випадки, коли рішення приймаються не на користь дитини.

5. Неприймання батьків дитини як рівноправних учасників процесу супроводу. Часто батьків запрошують на спілкування лише тоді, коли необхідно підписати ІПР. Особливо педагоги уникають спілкування з активними батьками, не завжди приймаючи їхню позицію; часто використовують менторство й зверхню позицію до несміливих родин.

6. Нерозуміння членами родини своєї ролі в інклюзивному навчанні дитини. Окремі батьки наполегливо вимагають інклюзивного навчання для дитини, не вникаючи в його сутність. Вони повністю перекладають свої обов'язки на вчителів. Особливо це стосується батьків тих дітей, які були на індивідуальному навчанні чи в спеціальному закладі. Батьки часто плутають поняття «соціалізація» і «освіта».

7. Неузгодженість термінології між педагогами, психологами, медиками, батьками. Проблеми змішування понять, називання одного й того ж явища неоднаковими термінами в різних галузях є доволі гострою. Також ця неузгодженість обумовлена і запозиченням термінів із закордонних джерел. Це ускладнює взаєморозуміння в роботі.

8. Мовчазний супротив учителів щодо виконання методичних рекомендацій корекційних педагогів, логопедів, психологів. Вчителі не до кінця усвідомлюють свою роль

у корекційно-розвитковій роботі, тому часто не використовують у роботі методичних рекомендації інших фахівців.

9. Нерозуміння усіма учасниками принципу партнерської взаємодії. В команді супроводу немає об'єктів впливу, є лише партнери, об'єднані спільною метою і завданнями роботи щодо дитини з ООП. Проте не всі учасники команди, це розуміють, через що виникає недовіра один до одного.

10. Неврахування впливу інших учнів класу на дитину. Учні класу розглядаються як соціальне середовище, проте доволі часто вони досить суттєво впливають на навчальну мотивацію та успішність дитини з ООП, її поведінку, особистісні якості.

Аналіз теорії інклюзивної освіти, виявлених проблем дозволяє виділити **умови, від яких залежить ефективність** роботи команди:

➤ **Вміння працювати в команді.** В умовах школи, де всі працівники є рівними досить важко правильно визначити лідерство в команді супроводу, тим більше, що воно не є сталим. Вагомим є правильний розподіл ролей в команді, дій кожного її члена, включаючи батьків. Важливо навчитись підпорядковувати та узгоджувати свою діяльність з діяльністю колег, батьків, потребами й можливостями самої дитини. Від цього вміння залежить правильне планування роботи з дитиною, визначення режиму її занять, дозвілля тощо.

➤ **Вміння вести діалог.** Не менш значущим є вміння правильно говорити з колегами, батьками; доносити їм свою думку та вислуховувати їхню. Тут важливим є як вміння вести діалог, переконувати, так і розуміти позицію інших.

➤ **Використання зворотного зв'язку від інших колег та батьків дитини.** Члени команди повинні взаємоінформувати один одного про досягнення та труднощі дитини, її сімейну та шкільну ситуацію розвитку.

➤ **Узгодження міждисциплінарного понятійного апарату.** Для того, щоб спеціалісти розуміли одне одного, не плутались в термінології, вони мають узгодити понятійно-категоріальний апарат як для спільної роботи, так і для спілкування з батьками дитини. Це допоможе уникати помилок, неузгодженості дій.

➤ **Створення позитивного соціального середовища.** Всі члени команди мають працювати над залученням всіх учнів інклюзивного класу/групи до колективної взаємодії; формуванням позитивної соціальної перцепції дітей з ООП; подоланням негативних суспільних стереотипів щодо осіб з ООП.

Пропонуємо шляхи і методи формування партнерської взаємодії в інклюзивному закладі, спрямовані на вироблення практичних професійних вмінь у членів команди психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП.

Шляхи формування партнерської взаємодії:

• **Методична робота фахівців:** оволодіння знаннями про командний підхід до розв'язання виробничих завдань; оволодіння навичками колективної взаємодії; оволодіння вміннями узгодження своєї діяльності з діяльністю інших колег та батьками дітей;

• **Діяльність шкільного консилиуму:** розподіл обов'язків; координація та об'єднання зусиль всіх членів команди психолого-педагогічного супроводу; комплексне вивчення дитини; обговорення проблемних ситуацій; вироблення спільної термінології;

•**Робочі засідання членів команди:** розробка індивідуальних документів для учня; добір методів навчання, наочності; виконання окремих професійних завдань;

•**Самоосвіта, стажування, курси підвищення кваліфікації педагогів:** удосконалення компетентності щодо роботи в команді;

•**Консультування, лекторії, тренінги для батьків:** надання батькам кваліфікованої допомоги у вихованні та розвитку дитини; формування готовності співпрацювати з закладом;

•**Спільне проведення дозвілля:** формування згуртованості між різними фахівцями, батьками дитини.

Методи формування командної взаємодії: тренінги; консультування; коучинг; дискусії; ділові ігри; вивчення літературних джерел; робота в парах і групах; новітні технології групової взаємодії. Наголосимо, що використання цих методів має ґрунтуватись на практичному підході до формування командної взаємодії.

На разі МОН винесло на обговорення проект «Положення про команду психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в закладах загальної середньої та дошкільної освіти». Запровадження цього документу, безумовно сприятиме налагодженню командної взаємодії. Вважаємо, що апробація Положення і є перспективним напрямком дослідження проблеми.

Література:

1. Інклюзивне навчання: організаційне, змістове та методичне забезпечення: навчально-методичний посібник / [кол. авторів; за заг. ред. С.П.Миронової]. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2015. – 236 с.

2. Порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах // Урядовий кур'єр. – 20.08.2011. – № 153. – С. 3.

УДК 159.922.72: 159.922.762:616.899

О. М. Моцьо, В. В. Ляшко

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНИХ ПСИХІЧНИХ ПРОЦЕСІВ У РОЗУМОВО ВІДСТАЛИХ ШКОЛЯРІВ

У статті висвітлено особливості основних пізнавальних процесів у розумово відсталих школярів.

Ключові слова: розумово відсталі діти, пізнавальні психічні процеси, увага, пам'ять, мислення.

У становленні фахівця в галузі корекційної освіти величезну роль відіграє оволодіння знаннями зі спеціальної психології. Адже педагогічна діяльність, спрямована на навчання, виховання і розвиток дитини, може принести бажаний результат лише за умови, що суб'єкт цієї діяльності досконало знає психічні особливості її об'єкта — як дитина сприймає, розуміє і запам'ятовує інформацію, які в неї інтереси й система ставлень, стан розумової і фізичної працездатності, довільної регуляції своїх дій та поведінки, в яких сферах найбільше можуть проявитися і розвиватися її здібності, наскільки сформована критичність, самосвідомість, самостійність тощо, які психічні стани і риси характеру переважають в її діяльності та поведінці.